

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

OSMANLI ASKERİ LİTERATÜRÜNE KATKI

Hikmet-i Harbiye

(Philosophie de la Guerre)

MARQUIS DE CHAMBRAY

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: GÜZELOĞLU ÂRÂM

HAZIRLAYAN: FATİH AKYÜZ

OSMANLI ASKERÎ LİTERATÜRÜNE KATKI:

Hikmet-i Harbiye

(Philosophie de la Guerre)

Marquis de Chambray

Hikmet-i Harbiye
Marquis de Chambray

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 61

ISBN: 978-625-6110-27-4
DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-27-4
Ankara, 2025

Hazırlayan
Fatih Akyüz (Dr.)

Editör
Mehmet Mert Sunar (Doç. Dr.)

Tasarım
Murat Acar

TÜBA Başkanı
Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı
Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu
Coşkun Yılmaz (Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarioğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu
Cansu Toprak

Baskı
Bilgin Repro Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.
No: 7/71 Altındağ / Ankara
Sertifika No: 77970

© Türkiye Bilimler Akademisi
Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.
Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.
Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.
Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

Osmanlı Askerî Litaratürüne Katkı: Hikmet-i Harbiye/ Marquis de Chambray; çev. Güzeloglu Ârâm; haz. Fatih Akyüz. --
Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2025. 178 s. ; 16,5 x. 24 sm. – (Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Dizisi; 61)

ISBN 978-625-6110-27-4

1. Osmanlı Devleti - Tarih. 2. Ottoman Empire - History. 3. Askerî Tarih. 4. Military History.

DR425 O76 2025

956.1015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şifhelerinde

OSMANLI ASKERÎ LİTERATÜRÜNE KATKI:

Hikmet-i Harbiye

(Philosophie de la Guerre)

Marquis de Chambray

Fransızca aslından çeviren: Güzeloğlu Ârâm

Hazırlayan

Fatih Akyüz

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Philosophy of War
Marquis de Chambray

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: 61

ISBN: 978-625-6110-27-4

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-27-4

Ankara, 2025

Prepared By
Fatih Akyüz (Dr.)

Edited By
Mehmet Mert Sunar (Assoc. Prof. Dr.)

Design
Murat Acar

President of TÜBA
Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project
Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project
Coşkun Yılmaz (Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project
Cansu Toprak

Printed By
Bilgin Repro Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad.
No: 7/71 Altındağ / Ankara
Sertifika No: 77970

© Turkish Academy of Sciences
All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.
It may not be printed and reproduced partially or fully without the written
consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of
language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no
responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
**PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE**

Philosophy of War

Marquis de Chambray

Translated from the French Original: Güzeloğlu Ârâm

Prepared By
Fatih Akyüz

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKİM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayeelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle,

Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmaları hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün geline seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birliğini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin millî bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Dr. Fatih Akyüz

Türkiye Büyük Millet Meclisi

fatihakyuz@tbmm.gov.tr / fakyuz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6215-9784

Dr. Fatih Akyüz, 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun olarak lisans eğitimini tamamladı. 2006 yılında “*Kırım Savaşı’nın Lojistiğinde İstanbul’un Yeri (1853-1856)*” adlı teziyle yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nde yaptı. Aynı yerden “*Osmanlı Ordusunun Modernizasyonu: Irak ve Hicaz Ordusu Örneği (1848-1876)*” başlıklı çalışmasıyla 2015 yılında doktora derecesi aldı. 2006 senesinden beri Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesi altında yayın faaliyetleri icra etmektedir. Osmanlı/ Cumhuriyet dönemi askerî tarih, yakınçağ ve son dönem siyasi tarihi ve Avrupa savaş tarihi, alanlarına ilgi duymakta ve çalışmalarını sürdürmektedir.

Dr. Fatih Akyüz

Grand National Assembly of Turkey

fatihakyuz@tbmm.gov.tr / fakyuz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6215-9784

Dr. Fatih Akyüz completed his undergraduate studies in History at Sakarya University in 2003. He earned his master’s degree from Marmara University Institute of Turkish Studies in 2006 with his thesis titled “*Istanbul’s Place in the Logistics of the Crimean War (1853-1856)*”. He received his Ph.D. from the same institution in 2015 with his dissertation entitled “*Modernization of the Ottoman Army: The Case of The Iraq and Hijaz Army (1848-1876)*”. Since 2006, he has been involved in publishing activities within the Turkish Grand National Assembly. His research interests include Ottoman and Republican era military history, contemporary and recent political history, and European war history.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Kısaltmalar	19
Özet	21
Önsöz	25
Ordunun Değişim Süreci Bağlamında Eserin Muhtevasına Dair	33
Metin Neşrinde Takip Edilen Usul	53
Seçilmiş Kaynakça	55

Metin	59
Mukaddime	61
Bâb-ı Evvel	63
[Ordular ve Birlikler]	64

Bâb-ı Sâni	105
Bâb-ı mezbur tavâ'if-i askeriyenin teşvîkine dâ'ir ba'zı usûl beyânındadır	105
Bâb-ı Sâlis	113
[Asker Komandarlığı]	114
Bâb-ı Râbi'	131
[Orduların Kumandasına Dair]	132
[Bâb-ı Hâmis]	153
[Kal'alar]	154
Ekler	163
Dizin	171

Table of Contents

Preface

Abbreviations	19
Abstract	23
Foreword	29
Regarding the Content of the Work in the Context of the Army's Transformation Process	33
Method Followed in the Text	53
References	55
 Text	 59
Introduction	61
First Chapter	63
Armies and Troops	64

Second Chapter	105
Encouragement of Soldiers	105
Third Chapter	113
Generals	114
Fourth Chapter	131
Command of Armies	132
Fifth Chapter	153
Castles	154
Appendices	163
Index	171

Kısaltmalar

a.g.e.	adı geçen eser
BOA.	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
çev.	çeviren
Dec.	December (Aralık)
Fr.	Fransızca
haz.	hazırlayan
HAT.	Hatt-ı Hümayun
İtal.	İtalyanca
Jan.	January (Ocak)
M.Ö.	Milattan önce
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
no.	numara
Oct.	October (Ekim)
ö.	ölümü
s.	sayfa
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vol.	volume (cilt)

Özet

II. Mahmud devrinde (1808-1839) Tercüme Odası'nda çalışan mütercimlerden ve hayatı hakkında pek bir malumat bulunmayan Güzeloğlu Ârâm'ın, Yahyazâde Rûhuddin Mehmed Efendi'nin teşviki neticesinde “*Hikmet-i Harbiye*” adıyla Fransızcadan tercüme ettiği bu eser, Fransız askerî tarihinde önemli bir figür olan Colonel Marquis de Chambray'ın beş bölümden meydana gelen “*Philosophie de la Guerre*” adlı telifinin Türkçesidir.

Genel itibariyle değişen muharebe usulü ve askeri nizamların olumlu ve olumsuz taraflarından bahseden kitabın birinci bölümünde ordu ve asker terimleri, askerî sınıflar, ordunun gücü, halktan asker alınması, bir ordunun iyi olması için gerekenler, paralı askerlerin faydalı olduğuna dair tarihten misaller, vatanseverlik duygularının değişken nedenleri, en meşhur Avrupa topluluklarının askere alım meselesine dair genel düşünceler, proleter sınıfın iyi asker olduğuna dair örnekler anlatılmıştır.

İkinci bölümde, birliklerin cesaretini ateşlemenin yolları ve bunların milletlere göre ve hatta aynı insanlar arasında koşullara bağlı olarak farklılık arz ettiği, zorda kalınmadıkça birliklerin âdet ve geleneklerinin değiştirilmemesi, askeriye

nitelikleri, askerin kritik zamanlarda disiplinli olmalarının önemi ve askerliğin teşviki konuları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, kumandanın hususiyetleri, komutanlığın “teori” ve “pratik” olmak üzere iki yönlü olduğu, komutanın vasıflarının koşullara göre değişiklik gösterdiği, bir komutanda olması gereken asgarî özellikler, liyakatin deneyim yoluyla bilinebileceği, başıbozuk liderlerin nitelikleri ve bunların düzenli ordu komutanlarıyla kıyaslanması gibi mevzular açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, orduların kumandası, askerin süratli hareketi, savaş ve diplomasi, Napolyon Bonaparte’nin kumanda ettiği orduların terkipleri, orduların savaşmaya başlamadan önce yapılması gerekenler, saldırının avantaj ve dezavantajları, büyük bir ordunun başındaki komutanın hücum ya da müdafaada savaştan önceki ve sonraki günlerde ve savaş anında takip etmesi gereken hususlar, büyük orduları etkileyen ahlaki konular işlendikten sonra Turenne ve Conde gibi komutanlardan örnekler sunulmuştur.

Son olarak beşinci bölümde ise kaleler maddesine yer verilerek bunların ne işe yaradığı, oynadıkları rolün tarihte aynı olmadığı, taarruz ve savunma sistemlerinin özellikleri, kale ile savaş sisteminin uyumluluğu, bu bağlamda Avrupa’nın vaziyeti, bazı ülkelerin kıyaslanması ve askerî başkent kavramı gibi konular mevzu bahis edilmiştir.

XIX. yüzyılın ilk yıllarına kadar olan süreçteki askerî yapıdaki değişiklikleri merkeze alan bu eser, askerî modernleşmenin ivme kazandığı bir döneme ışık tutup savaşın sadece askerî bir olay olmaktan ziyade aynı zamanda insan doğası, toplum ve siyasetle yakından ilişkili bir olgu olduğunu savunarak bu manada önemli bir kaynak hüviyeti taşıdığını ispatlamıştır.

Abstract

Translated by Güzeloğlu Ârâm, a translator working at the Tercüme Odası (Translation Office) during the reign of Mahmud II (1808-1839) whose personal life is not well documented, this work, titled “Hikmet-i Harbiye” (Philosophy of War), is a Turkish translation of Colonel Marquis de Chambray’s five-part treatise, “Philosophie de la Guerre,” a significant figure in French military history.

Encompassing the general themes of changing warfare methods and the positive and negative aspects of military systems, the first part of the book discusses military terminology, social classes within the military, the strength of armies, conscription, the attributes of a successful army, historical examples of the utility of mercenaries, the varying motivations for patriotism, general thoughts on conscription in major European nations, and examples of the proletariat serving as effective soldiers.

In the second part, the book delves into the methods of inspiring courage in units, emphasizing how these methods vary across different nations and even among the same people depending on circumstances. It also underscores the importance of preserving the customs and traditions of units unless absolutely necessary, the qualities of the military, the significance of soldiers’ discipline during critical times, and the motivation of military service.

The third part explores the characteristics of commanders, highlighting the dual nature of command as both theoretical and practical. It discusses how the qualities of a commander vary according to circumstances, the minimum qualities required of a commander, the idea that merit can be recognized through experience, and the characteristics of undisciplined leaders compared to regular army commanders.

The fourth part delves into the command of armies, the rapid movement of troops, the interplay between war and diplomacy, the composition of armies under Napoleon Bonaparte, the preparations necessary before engaging in battle, the advantages and disadvantages of offensive operations, and the considerations a commander of a large army must take into account before, during, and after a battle, whether on the offensive or defensive. The chapter also examines the moral factors affecting large armies and provides examples of renowned commanders such as Turenne and Conde.

In the fifth and final part, the book focuses on fortifications, discussing their purposes, the evolution of their role throughout history, the characteristics of offensive and defensive systems, the compatibility between fortifications and warfare systems, the state of European fortifications, comparisons between different countries, and the concept of a military capital.

Centering on the changes in military structure up to the early 19th century, this work sheds light on a period of accelerating military modernization. It argues that war is not merely a military event but is also closely intertwined with human nature, society, and politics, thus proving to be a valuable resource in this regard.

Önsöz

XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupa'nın da gündemini belirleyen büyük bir siyasi-askeri güç konumunda olan Osmanlı İmparatorluğu'nun, özellikle askeri yenilgilerden mütevellit XVII. yüzyıla birlikte en önemli gündem maddesi ıslahatlar olmuştur. Doğası gereği Osmanlı pratiğinde de devletin gücünü temsil eden en önemli unsur olan asker/ordu, aynı zamanda galibiyetler ve mağlubiyetler bağlamında “nizam”ın ve “ıslahat”ın merkezinde yer almıştır. Osmanlı idarecilerinin bu manada ıslahat hareketlerinin temeline askeri reformları koymaları teorik açıdan tutarlı görünmektedir. Bu ve bunun gibi yapılan tercüme faaliyetlerini de söz konusu minvalde değerlendirmek isabetli olacaktır.

II. Mahmud döneminde yapılan çeviri çalışmaları kapsamında tercüman Güzeloğlu Ârâm tarafından Fransız subay Marquis de Chambray'nın *Philosophie de la Guerre* adlı eserinden Türkçeye aktarılan bu metin, bir “Türk-İslam klasiği” sayılamayacak olsa da XIX. yüzyıl Osmanlı tarihi askeri yenileşmesi açısından kaynak bir eserdir. Askeri yenilenme kapsamında XVIII. yüzyılın sonlarına doğru başlayan Batı dillerinden çevrilere erken tarihli bir örnek olması bakımından da önemlidir. Bununla birlikte IRCICA tarafından 2004 yılında iki cilt halinde yayımlanan *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*'nde bu kitabın müellifinin tespit edilemediği görülmektedir. Bu tespitin tara-

fımızdan yapılarak literatüre küçük de olsa bir katkı sunulması kendi adımıza ayrı bir mutluluk vesilesidir. Hazırlanan bu eserin kapağında Marquis de Chambray adının yazılması bile Osmanlı askerî yazınına bir katkı sağlamaktadır.

Çalışmasını 1825-26 yıllarında Fransa Perpignan’da kaleme alan müellif, savaş bilimindeki değişikliklerin nüanslarını ortaya koymaya çalışmış ve askerî bakımdan “şöhretli” başlıca milletlerin silahlı kuvvetleri hakkında bilgiler sunmuştur. Fransız Devrimi’nin akabinde gerçekleşen kendi deyimiyle “unutulmaz Avrupa savaşları”na yakından bir projeksiyon tutan Chambray, komutan, nefer ve silah sacayağına oturttuğu askerî sanatın vaziyetini tespit etmeye gayret göstermiştir.

Bu tercüme; 1827, 1829 ve 1839 olmak üzere üç baskısı olan söz konusu Fransızca eserin ilk baskısı esas alınarak yapılmıştır. İkinci baskının içindekiler kısmı her ne kadar yedi bölümden oluşsa da beş bölümlük birinci baskıyla aynı içeriğe sahiptir. Zira ilk baskının birinci bölümü, ikinci baskının ilk üç bölümünü ihtiva etmektedir. On bir bölümden oluşan son baskıda ise diğerlerinden farklı olarak yeni dört bölüm bulunmaktadır. Sonradan eklenen bu kısımda İngiltere, Prusya, Rusya ve Fransa’nın savaş araçlarının karşılaştırmalı incelemesini yapan Chambray, askerî kurumların siyasî ve sivil kurumlarla ilişkileri gibi bugün bile revaçta olan güncel meseleleri işlemiştir. Bunun yanında son bölümünü münhasıran askerî tarih yazımının zorluğu üzerine ayıran müellifin kaleme aldığı bu konuları da farklı çalışmalarda değerlendirmek kuşkusuz kıymetli bir iş olacaktır.

Önem atfettiğimiz bu çalışmada teşekkür edilmesi gereken şüphesiz birçok kişi var. En başta bana emeği geçen tüm hocalarıma şükranlarımı arz ederim. Her daim muhabbetlerini esirgemeyen dostlarıma ise minnettarım. Ve tabi ki ailem. Desteklerine paha biçilemeyen sevgili validem Fatma Akyüz ve muhterem pederim Prof. Dr. Ali Akyüz’e; her ânımı kıymetlendiren eşim Havva Mine Akyüz, kızım Ayşe Naz ve

oğlum Ali Âsaf'a; varlıklarıyla güç kazandığım ablam Betül Akyüz, yeğenlerim Zeynep Ela ve Elif Nur'a daimî teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın yayına hazırlanması sürecinde teşvik ve cesaretlerini esirgemeyen hocalarıma, kitabın temininde himmetlerini eksiltmeyen İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi görevlilerine, eserin neşrini üstlenen Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve tüm TÜBA çalışanlarına, tenkitleriyle metnin olgunlaşmasını sağlayan Doç. Dr. Mehmet Mert Sunar ve hakemlere şükranlarımı takdim ederim.

Dr. Fatih Akyüz

26 Aralık 2024, Beşiktaş/İstanbul

Foreword

Having been a major political and military power that shaped the agenda of Europe in the 15th and 16th centuries, the Ottoman Empire, especially after the 17th century due to military defeats, prioritized reforms. Given the nature of the Ottoman practice, the army, as the most important element representing the state's power, was also at the center of “order” and “reform” in the context of victories and defeats. It seems theoretically sound that Ottoman rulers placed military reforms at the foundation of their reform movements. It would be appropriate to evaluate translation activities like this in the same context.

Translated from the French officer Marquis de Chambray's work, *Philosophie de la Guerre*, by the interpreter Güzeloğlu Ârâm as part of the translation studies carried out during the reign of Mahmud II, this text, although it cannot be considered a “Turkish-Islamic classic,” is a primary source for understanding the military modernization of the 19th-century Ottoman Empire. It is also significant as one of the earliest examples of translations from Western languages that began towards the end of the 18th century as part of military modernization efforts. However, in the *History of Ottoman Military Literature* published in two volumes in 2004 by IRCICA, it is seen that the author of this book not be identified. We consider it a

great pleasure to have made this identification and contributed, albeit small, to the literature. The mere presence of Marquis de Chambray's name on the cover of this prepared work is a significant contribution to the field of Ottoman military literature.

Having written his work in Perpignan, France, in 1825-1826, the author sought to reveal the nuances of changes in the science of war and provided information about the armed forces of the most "famous" nations militarily. Chambray, who closely projected the "unforgettable European wars" that took place after the French Revolution, endeavored to determine the state of the art of military science, which he based on the commander, soldier, and weapon triad.

This translation is based on the first edition of the French work in question, which had three editions in 1827, 1829, and 1839. Although the table of contents of the second edition consists of seven parts, it has the same content as the five-part first edition. This is because the first part of the first edition includes the first three parts of the second edition. The last edition, consisting of eleven parts, has four new parts compared to the others. In this part, which was added later, Chambray conducted a comparative study of the war machines of England, Prussia, Russia, and France, and dealt with current issues such as the relationship between military institutions and political and civilian institutions. Additionally, it would undoubtedly be valuable to evaluate in different studies the topics that the author devoted the last chapter to, which exclusively deals with the difficulties of writing military history.

In this important study, there are undoubtedly many people to whom I am grateful. First and foremost, I would like to express my gratitude to all my teachers who have contributed to my work. I am also thankful to my friends who have never withheld their affection. And of course, my family. I would like to express my eternal thanks to my dear mother Fatma Akyüz

and my esteemed father Prof. Dr. Ali Akyüz, whose support is invaluable, to my wife Havva Mine Akyüz who makes every moment of my life precious, to my daughter Ayşe Naz and my son Ali Âsaf, and to my sister Betül Akyüz, my nieces Zeynep Ela, and Elif Nur, whose presence gives me strength.

I would like to express my sincere gratitude to my professors, whose encouragement and support were instrumental in bringing this work to publication; to the staff of the Istanbul Archaeology Museum Library, who facilitated the acquisition of the necessary materials; to Prof. Dr. Muzaffer Şeker, President of the Turkish Academy of Sciences (TÜBA), and to all TÜBA staff for undertaking the publication of this work; and to Assoc. Prof. Dr. Mehmet Mert Sunar and the reviewers for their valuable critiques, which helped to refine this text.

Dr. Fatih Akyüz

December 26, 2024 Beşiktaş/İstanbul

II. Mahmud devrinde Tercüme Odası'nda çalışan mütercimlerden Güzelöğlu Ârâm'ın, "*Hikmet-i Harbiye*" adıyla Fransızcadan tercüme ettiği bu eser, Fransız askerî tarihinde önemli bir figür olan Marquis de Chambray'ın beş bölümden oluşan "*Philosophie de la Guerre*" adlı telifinin Türkçeye aktarılmış halidir. Bu kitap, XIX. yüzyıl Osmanlı askerî yenileşmesine dair önemli bir mehzaz niteliğindedir. Değişen muharebe usulleri, ordu ve asker terimleri, askerî sınıflar, ordunun gücü, halktan asker alınması, askerliğin teşviki, kumandanın hususiyetleri, komutanlığın "teori" ve "pratik" olmak üzere iki yönlü olduğu, orduların kumandası, savaş ve diplomasi, askerî yapılardan olan kalelerin tarih boyunca oynadıkları roller, taarruz ve savunma sistemlerinin özellikleri gibi konular işlenmiştir. XIX. yüzyılın ilk yıllarına kadar olan süreçteki askerî yapıdaki değişiklikleri merkeze alan bu eser, askerî modernleşmenin ivme kazandığı bir döneme ışık tutup savaşın sadece askerliğe ait bir olay olmaktan ziyade aynı zamanda insan doğası, toplum ve siyasetle yakından ilişkili bir olgu olduğunu savunarak bu manada önemli bir kaynak hüviyeti taşıdığını ispatlamıştır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

ISBN: 978-625-6110-27-4

